

ИЗЛАЗИ

уторником, четвргом
и недељом

ЦЕНА

за 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНАПрегалату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

СВОЈЕМ МРТВОМ ЧЕДУ

(АЛХЕНДОРФ)

Кад први пут опет одох
Да се прођем по градини,
Жбун и поток отпочеше
Ђеретати у долини.

Кришом цвеће из травице
Диже своје срећне главе,
И лептире посла шарне,
Ко то иде, да му јаве.

Брзо дође кукавица
Да скакуће по гранама;
Најзад дрво мир прекиде:
Што сам дође данас нама?

Ја нем бејаж; дрво тресну
Чудновато мрачну главу;
Чух где шапат тајни мину
Тице, лишће, цвеће, траву.

Тужно шуми извор сада,
Суза краси главе цветне,
И ја бризнух у плач горки
Из дубине душе сетне.

* * *

Ноћ дубока; сат са торња
Поноћ гласи из далека;
Лампа гори бледим сјајем,
Креветац те спреман чека.

Јоште ветар око куће
Јадикује, тужи само;
Ми седимо, осамљени,
И најмањи шум слушамо.

Чини нам се, закуцаћеш
Сад на врата руком благо:
Залут'о си био само,
Па се враћаш, чедо драго.

Ах, ми, луде, старе луде!
У души је нашој тавно,
Па нас зрачак наде вара —
А ти наш'о дом одавно.

* * *

Дебео је хладак тамо,
Где почиваш покој мио;
Зеленом те, бујном травом,
Цвећем шарним, Бог покрио.

Стара врба спушта гране
Све до твоје постељице,
Успављиве песме поју
У гранама њеним тице.

И к'о у сну злаћаноме
Дах пролећни струји благо,
Кроз дрвеће, тако мирно. —
Спавај, спавај, чедо драго!

* * *

Радости ти спремит' хтедо',
Посред борбе, среће, ваја;
Хтедох верно да те пратим
Пут небесна, вечна сјаја.

Ну где отац проћи не сме,
Чедо може ту невино:
Кроз озбиљне, мрачне часе
Преда мном си ти се вин'о.

Као крила анђеоска
Када шумом тишму текну,
У том часу, из даљине,
Кроз тих ваздух песма јекну.

Канда збори песма ведре,
Као зорин сјај румени:
Сад на страну јаде горке,
Љубите л' ме, хајте к мени!

Сава Д. Мијалковић.

САМСАР МИТКО

— БРАНИСЛАВ Ђ. ЦВЕТКОВИЋ — БРАНА —

I

— „Па пиши!“... Вели газда Митко, а очи му се наводнише — само што не капне суза

„Писаћу“... одговара Лаза и затвара прозор, на купеу треће класе!

Готово!...

И воз се крену.

„Пиши!...“ Довикну газда Митко, па гледа за возом, а он одмиче... одмиче...

Тако је газда Митко, магазицаја, испратно свога сина — свршеног матуранта, преко у Немачку „да продужи образовање“.

„... Нека га, нек сврши ко што треба. После: друкче му се то рачуна, кад дође из прека, одма — секретар министарства; па после начелник, па — министар!...“

Мисли газда Митко и пође кући.

„... Друго је то из прека! Изгледа некако као најфинији јеспап! ко — ко — —“

Ту газда Митко прекиде — није могао да нађе згодно упоређење. Све му се врзло по глави, да каже: „ко мутмел“. — Али опет није казао. Јер његов син ни сад, ни кад се врати, неће личити на мутмел.

У даљини зазвижда воз.

„Е — с Богом! с Богом!“ шапће газда Митко, а чини му се као да се то јавља његов Лаза.

Тако је отпутовао Лаза „на науке“.

II

Прошло је већ четири дана.

Газда Митко седи пред магазицом; кажипрет и палац саставио, па направлио као котур и кроз њега пљује! Баш као кад деца играју „Цица-Маце“. Оно и постао је као дете. Све му мило; све се радује, што му је отишао Лаза „да свршава“.

Дођу сељаци, а он навије разговор тако, да га морају запитати: „А где је онај твој?“ — А он одмахне руком, али врло значајно и накрене главу од прилике на ону страну, где мисли да је Немачка. И онда сви знају да је Лаза отишао да учи за — министра.

Седи газда Митко и пљуцка кроз прете. Пљуцка и мисли: их, да је нешто сад у Берлину, па да седне овако пред дућаном и да пљуцка! А отуд, од пијаце иде Величко поштар. Управо: трчи Величко поштар. А то иначе није његов обичај. Видело се да је нешто важно чим трчи тако. Памте, да је још три пута тако журио. Прво: кад је донео отворену дописницу поп-Гаји, у којој му пријатељ „хитно“ саопштава да му је ћерка. (то јест, поп-Гајина) родила. А ћерка није била удата. Друго: кад је донео депешу госпо

дину Този, у којој му жена брзојавља: да зна све! А то све тицало се, Тозине једномесечне „погрешке“ са учитељицом Тинком. И треће: кад је дао писару Бури депешу, и место сакшиша добио шамар! Јер: Бури су јављали: да је отпуштен.

Ово је четврти пут, како Величко жури. Газда Митко смотрио га; чини му се: да ће баш к њему. Ту је промашио рупу и пљунуо баш на прет!

Да, да — (ово „да — да“, није казао газда Митко, него, лепо је кад у причи има повише тога „да, да“ и „не — не!“).

Дакле: да, да! Можда му већ пише Лаза? Рецимо: дан је путовао: дан, док се сместио; дан, док је писмо дошло и дан, док га донесе поштар. Таман четири. После, јутрос му и лево уво пиштало! —

У том Величко стиже.

— Ево... Ево! —

— Шта, брате? пита Митко

— Пише Лаза!

— Е?

— Бога ми! — Вели Величко.

— Та не ће бити!

— Шта не ће бити. Ти сад газда Митко као Марко телеграфиста. Кажем му: од Лазе је. Каже: Није! Јесте Није! Кад отворисмо, оно од Лазе. А ето и Немецка марка!

— Хе! Хе! Хе! — Смешка се газда Митко; сав смућен од узбуђења. Дохватио левом писмо, а десном извадио бакарни двајеслук, да части Величка.

— „Узми — узми! Попи што год!“ — Вели Митко тискајући Величку двајеслук у шаку!

— „Узми!“ И ту у мало што не цмокну Величка. Дошао му тако леп Величко, то јест: тако добар Величко, то јест: ни сам не зна какав Величко?! А, јест! Хтео га је пољубити зато што му је учинио услугу, те му отворно писмо.

Лепо је то: кад је пошта услужна.

III

— Пиле сам појео још до Београда, а слатко од дрењина, што ми ујна Маца дала, просуло се у вагону. један радник случајно спустио пијук, на моју бошчу, па пукла тегла. После су сви „пашажери“ лизали...“

„Е, што ти је свет!“ Вели газда Митко — „куд баш на бошчу да метне пијук! Српска по сла!... Само да се цабе наједу слаткога!...“ Гунђа чича — Митко, па настави да чита Лазино писмо у себи, па онда полу-гласно, па најзад гласно:

— Овамо је све друкче. Становника врло много. Трамваји и фијакери на све стране. Само зврји! У кафани није као код нас, него: све фини астали и не служе мушкарци него женске — келнерице — у црним аљинама, а беле кецеље — —“

— Видиш, молим те!“ — Чуди се газда Митко.

„— — Пиво је јефтино, ко код нас боза — — —“

„Видиш, молим те!“ Чуди се газда Митко.

„— — — — —“
„Квартир ми је врло леп. Кревет врло широк — — —“.

„Воли свет комоцију!“ Пропраћа газда Митко

„— — Само су перине; нема јоргана. Имам и нахтасн — — —“

„Видиш молим те!“ Чуди се газда Митко, а у себи мисли: Шта ли му је то?

И прочитао је писмо, па се загледао у ону слику, на зачељу табачића. Као неки споменик неки владар на коњу, а одоздо пише „Gruß aus M...“

То газда Митко, наравно, није могао прочитати, али му је све изгледало: да ће то бити нешто, што је онај освојио, као, на пример што пише на кнез-Михајловом споменику: Соко, Ужице и т. д..

А шта би друго могло и да буде?

Ту газда Митко затвори писмо. Мало за тим, затвори и магазу.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејзина

(НАСТАВАК)

LXI

Једва једанпут наши путници стигоше на место, где је стојала група Енглеза. Николај Ивановић отрже се од чичерона, лактовима размаче Енглезе и са стегнутим песницама насрну на Глафиру Семјоновну.

— Глашка! Животињо! Није ли то од тебе подло и несавесно?! Пита се, како си ти смела... повика он, али ту му се пресече глас.

Глафира је седела на камену, сва бледа с полузатвореним очима, без шешира, са раскопчаним мидером. Онај млади Енглез држи је за плећа, једна Енглескиња даје још да мирише шпиритус из флашице, онај стари Енглез тутка јој у уста некакав колачић а један опет стоји ту и држи јој шешир. Глафири беше рђаво.

— Глаша, голубице шта ти је? пита преплашени Николај Ивановић, променивши тон. Енглез, што је држао Глафирин шешир, окрете се Николају и гестикულიрајући, брбљаше нешто енглески.

— Одлази! Не разумем шта ми торочеш на том мајмунском језику... Глафира Семјоновна, ма тушка, шта се догодило с тобом?

— Ох!.. кући, кући!.. Одмах кући... Доле... шапће она.

— Јеси ли била на кратеру? Да се ниси опрљила? испитује Николај.

— Била сам, била... То је ужас. Брже доле.

— Та, дођи себи, најпре. Како би таква ишла доле?! Знаш да то није близу...

— Сад ми је добро.. Сад могу.. одговори она, одгурнув руком флашицу и покушавајући да стегне мидер.

— Не, не, одмори се још... Само ми кажи, молим те, да се ниси опрљила?

— Нисам. Ватра ме није додирнула.

— Па шта се онда десило с тобом?

— Не знам ни сама.. Погледала сам, видела сам ватру, и одједном све ми се смути у глави... Страшно...

— Па вреди ли то онда ићи даље? рече јој Коњурина и почеша се иза увата.

— Куда ћемо даље? Дошли смо где треба... Ено кратера, видиш, где онај Енглез стоји с чичероном. Немани дваест корака од нас, — вели Перехватов

— А шта ћу са женом? пита Николај.

— О, Боже мој, па то је тренутна ствар. Види и — натраг. А ево господе Енглеза, они ће бити код ваше супруге. Не би лепо било доћи до кратера и не видети га, него отићи назад.

— Глаша! Теби је сад добро?... Могу ли ја за часак тркнути до кратера?

— Иди, али, ако Бога знаш, жури што пре назад.

— За часак. Ево ти боца селтерске воде. Пиј мало. Видиш како ти је муж болећив, воду за те вуче, а ти од њега бежиш.

— Куд сам бегала? Ја сам ушла у вагон, а кондуктер ме је силом одвукао.

Стари Енглез узе од Николаја Ивановића боцу селтерске воде и стаде је отварати.

— Ево мене за тили час.. још једном рече Николај Ивановић жени, па позва Коњурина: — Хајемо што пре, Иване Кондратићу!

— Не, не. Још ми није додијао живот, брате, одговори овај. — Зовеш ме тамо, где свет пада у несвест од задовољства. Нека ме сачува Бог, може се и мени што догодити... Да се занесем па да паднем у ватру, а овамо меница и новаца носим на 4000 рубаља. Не, не! Боље је да останем код твоје жене.

— Хоћете ли ви ићи, или не? повика Перехватов и пође.

Хоћу, хоћу. Друкчије се не може. Већ сам дао реч да ћу цигару на Везуву запалити, рече Никола и похита напред али га вођ привуче на коноцу, којим га беше опасао

— О, иди врагу! Шта ти мене држиш на улару, њушко талијанска?

Вођ га ухвати под руку.

— Пазите г. Иванове! Вођ вели да је на 30 корака одавде неки Американин прошле године пропао у кратер.

Иванов пребледи.

— Свјат, свјат, свјат... Свето је ово место, рече он и покори се спроводнику.

Вођ доведе Николаја на ивицу кратера, по каза му претом доле у пропаст и говораше нешто талијански, па онда одекочи назад неколико корака и натаче му конопац. Николај Ивановић се надвири и побледи од страха. На дну понора чу се грмљава, из кратера је излетео грдан стуб ватре и дима и још нечега као раскаљено гвожђе. Загушљив, влажан дах удари у нос и пресече дисање. Никола Иванић осети како му се у глави мути, и једва изговори вођу:

— Назад! Води назад!

Овај повуче конопац узе га под руку и нешто забрбља.

— Фу-у у! развуче Иванов и не слушајући вођа. — Дакле, тако је то?!

Пред њим стоји Перехватов блед, не мање пренеражен.

— Величанствена појава рече он најпосле и, насмејавши се, запита: — Запалисте ли ви цигару на кратеру? Хвалили сте се бар!

— Мани се! Ја сам то друкчије уображавао.

— Да.. Ту би се и јунак уплашио, а камо ли жена... Сад ми није чудно, што ми је жена тако прошла.

— А видите ли, да Енглескињи није ништа било?...

— Тхе, Енглескиња! Енглескиње имају дупле нерве.

За два минута они беху код Глафире. Она се опоравила. Коњури је огрће огртачем.

— Еј, плашљивче! рече му Николај Ивановић. — Дошао си на Везув а поплашио си се кратера! Срамота!

— Лепо, лепо! Срам, срам! Тек, што даље то боље. Што ће ми кратер? Он не треба трговцима? одговори овај.

— Јеси ли видео? пита Глафира мужа. — Је л да је то ужасно?

— То је опширна катастрофа, одговори овај. — Гора је од гигантског корабљекрушења, гора је од —

— Е, добро. Сад се ваља вратити.. Где је мој вођ?

И Николај Ивановић с Глафиром и Коњурином пође натраг са својим чичероном

— Ја, како ли ћемо се сада спустити? Страшније је спустити се него пењати.. Бр!. вели Глафира и уздрктав, слеже раменима. — Као да ми је мраз пао на тело.

— Пренесите светитељи до доње станице! шапће Коњурин.

Они су хитали. Вођ иде напред и сваки час уздржава их, пружајући попреко пред њима свој алписки штап.

(Наставиће се)

ПУСТИЊА

ИЗ ЛИРСКИХ НАВАЦАЈА

— ПАВЛА МАНТЕГАЦЕ —

ПОД НАСЛОВОМ

„МЕЛАНХОЛИЈА“

(са рускога превода Мантегацовог рукописа)

Кажу ми, да је Бог свемогућ, али никога не презире; свемогућ, али да је у Њему уједињена сила са мудрошћу.

Ако је то истина, зашто је Он онда покрио земљу толиким пустињама?

Зар није довољно што нам је уделио тако малу планету. бачену у бескрајни простор као мало острово на непрегледном море?..

Знам једно, да Бог, разуме се, неће хтети да чује глас наше таштине.

Титани су се хтели попети на небо; библиски мужеви саградише вавилонску кулу; Прометеј је покушао да отме огањ од сунца..

Све је то била — таштина; а Бог реши да казни децу Титана и оне што саградише Вавилонску кулу. и потомке Прометејове, покривши земљу пустињама.

И ја сам видео те пустиње, покривене песком, жути, као што је грива у-лава; видео сам их и травом покривеним, али и та трава, у току многих месеца, такође је пожутела и личила је на лавову длаку.

И зелена, као и жута пустиња, говораху људима исте речи:

„Зар не видиш, сине Адамов, како си ништаван?“

„Овде, у пустињи, коју хоћеш да пређеш, изгледаш ми као мрав, кога је понео ветар на средину ове огромне равнице.“

„Јури он, бедник, ради са својим малим шапама, удари десно, па се врати лево, и са нестрпљењем жури се и врти у центру овог недогледног простора; и залуд призива у помоћ своје другове, јер ће умрети пре него што стигне до границе тога простора.“

„Тако и ти, горди човече: у мојим мртвим пределима блудићеш и дању и ноћу, и пропаћеш твоја горда таштина, као што прене мехур од сапуна полетевши у ваздух; а то ће се пре догодити него што доћеш до твога далеког места живовања.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Врати се, сујетни човече, док смрт није без сажалења растурила твоје кости по овоме песку, по овој сажеженој трави, — по овоме гробљу без споменика и крстова...

„Појаши арапског коња или камилу...

„Али они ће се уморити, а може бити и липсаће пре него што ти нађеш дрво или место живљења.

„Ти јашини и гониш, и нештедимце удараши петом у бокове коња или у живи скелет камилини; и они ће убрзати кораке, поливајући знојем и крвљу песак пустиње или жуту сажежену земљу пампасову... Али то неће помоћи и ти нећеш видети пред собом знаке живота.

„Ти си залутао у сред бескрајности; земља, која је овде без граница, саставила се са небом, које нема опредељенога склопа, како би те натерали да мислиш о томе како си нејак и ништаван и како је велика твоја таштина.

„Видео си јутром како се рађа сунце на запламтелом истоку, а у вече ћеш видети како ће оно заћи на другом крају неба; а после тога појавиће се звезде једна за другом и немо ће светлцати над твојом главом.

„И оне ће гледати тебе, и ти ћеш гледати њих; али ти нећеш појмити шта оне хоће да ти кажу, јер оне живе милијунима векова својим животом, који човек никад сазнати не може.

„Ти ћеш им се молити, а оне ти неће одговорити, и твој ће глас потонути у бескрајности овог простора, као нога страдалникова у таласима океана.

„Ти ћеш проговорити коњу и камили, да би чуо глас живог створа, али ни они ти неће одговорити; па ни топот њихових сусталих ногу неће се чути у песку пустиње у трави пампасовој...“

Али ако је Бог свемогућ, то се човек, који је син Његов и који је озарен лучем Његове мудрости, научио прелазити пустиње, преко којих Бог није саградио путове или није означио пут живом оградом.

Човек ће наићи на свој пут по компасу, који је саградио његов геније Па и пре него што је компас изнађен, наши давнашњи претци налазили су пут по звездама, и ако оне нису говориле.

Залуд кости мртваца што су растурене по мору песка или траве, говоре човеку:

— Врати се!

Залуд лобање угинулих путника, што се беле по песку и трави и цвокоћу зубима под ударима коњске или камилине копите, говоре човеку:

— Горди брате, врати се!

Човек им одговара:

— Ви нисте, угинула браћо моја, били паметни, ни умешни а били сте малодушни, па за то сте засејали пустињу својим костима. Ја ћу препливати овај неми океан, ја ћу савладати бескрајност овог простора; нећу никога поште-

дити, па ћу достићи она места где има живља, где стада пасу и дрва се зелене.

И мудри човек, који се не боји пустиње и прелази је — гордо, но без таштине, рече све-могућем Богу:

— Ти си хтео у мени да казниш титане, и оне што саградише Вавилонску кулу и Прометеја; али где, тамо где си ти посејао ужас и смрт, ја сам нашао само меланхолију.

Она је узвишена, величанствена, бескрајна као пустиња; меланхолија је сестра оне, која је осветлила небо небројеним звездама и напунила море лазурном водом без обала.

Меланхолија није ужас, није туга, него је поезија бескрајности, коју моје очи не могу да одмере, али у којој ми пут указује — компас науке...

Истина, ја знам да сам мали и слаби мрав, али сам мрав, који осећа и мисли и зрак је оне светлости, што озарава мртве и живе, прошлост и будућност, што врхом своје ватрене игле може да претвори у огањ стотину и хиљаду снопова света и прах небројних сунаца...

Б.

МОДЕРНА ЖЕНА

КРИТИЧКА СТУДИЈА

Frailty thy name is woman!

„Слабости, име ти је жена.“

Шекспир, *Хамлет*, 1. 2.

(НАСТАВАК)

II

Мало пре смо поменули машту и осећање. молимо, да нам се сада дозволи да се на њима мало опширније забавимо, јер с њима прелазимо на ново поље женског модерног рада, на коме имају више среће.

Мишимо на књижевности и уметности.

Историја књижевности свих народа зна нам показати у разним временима и женска имена. Од како је књижевности покушавале су и жене своју снагу на њој, те су писале, као и мушки с променљивом срећом али поводећи се у много јачој мери за духом времена више но за својом природом, — а то је особина средњих способности и недовољне снаге, јер је друго водити, а друго бити вођен. Ма на коју страну да се окренемо, нигде нећемо у књижевности наићи на жену, која је водила прву реч и својим делима давала правац писању осталим књижевницима; јави ли се, пак, на литерарној њиви ма каква новина одмах се нађу жене, које ту новину прихвате и проводе кроз разне фазе и нијансе. Свака је периода имала своје песнике, који су према својој индивидуалности обрађивали своја осећања, напла-

већи међу женама увек на верне и одушевљене следбенике.

Од грчке Сафо па до, рецимо, госпође Стаел или Негри велики је размак у времену, али за све то време није ни једна жена тако што написала, да би се њено дело могло с правом уздићи над свима сличним делима њених савременика. Давас курзирају на књижевном тргу многа женска дела и сваки дан доноси ново име, нову личност, — па ипак ни једна од тих жена није била у стању, да стекне неоспорно име „генијалне“ или бар да се уздигне изнад једног средњег писца. Што се нас лично тиче, ми не верујемо ни најмање у женску генијалност, јер јој је лако наћи дно, а и корен јој је врло слаб.

(Наставиће се)

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Три новине у Позоришту. — „Приволела се да га освоји или погрешке једне ноћи“, комедија у 5 чинова. Написао О. Голдсмит, превео Мих. Рашковић.

Ове новине, о којима вам желим говорити, Управа је објавила кроз три огласа, али ја држим да оне заслужују већу пажњу, но што им је наша будна штампа поклонила. Све су три разног рода; једна је чисто фискална, друга је културна а трећа је чисто уметничка.

1) Управа је објавила да ће од сада сваки моћи задржати или и узети улазницу на неколико дана пре представе, плативши за то извесан додатак, а не само на дан представе, по означену цену, као што је до сада било. По моме мишљењу ова је мера и врло корисна за позориште и врло праведна према публици. Ко хоће већи комодитет нека више и плати. Тако је то у свима земљама где постоје позоришта. Не треба ме разумети погрешно и мислити да ја хоћу тиме да речем: да је све добро што је нпр. у Паризу, но само ово: да зато што се то оценило као добро и корисно, усвојило се то у Паризу. О тој, дакле, првој иновацији нема се шта друго рећи, но је просто одобрити, а уверен сам да ће сваки љубитељ позоришта увидети умесност тог поступка. Можда би се могло приметити: да је, као за прво време, такса од 3 дин. за ложе и сувише велика. Зар не би било доста 2 дин? Бојим се да услед превелике цене олакшица не постане илузорна. Али то ће Управа моћи умерити по одзиву и успеху.

2) Од много већег је значаја она намера што је Управа испољила у огласу упућеном свима путујућим позоришним друштвима. Управа позива све управитеље таквих дружина, да је известе: о имену дружине и кад је образована; о лицима која је састављају, и шта које лице игра; о репертоару; о приходу; о ценама места; о пределима које дружина походи; о декорацијама и костимима

којим располажу; о режији и о другим детаљима, који би могли бити од интереса.

Ово је покушај са свим нов и веома похвалан. Нећете ми ваљда пребацити да сам фадан, и држати да ја овај поступак одобравам толико, само за то што сам ја још у првим својим хроникама препоручивао Управи Краљ. Срп. Нар. Позоришта да заузме извесну контролну или бар протекторску улогу над тим, достојним интереса, друштвима? Не, мени је мило видети да се нешто ваљано учини ма где то било и ма ко то учинио. Мени је главна ствар, а не личност, а кад се ствар налази у лошем стању, ја за то чиним одговорним *лицу*, као што опет *лицу* и признање припада. Наше позориште не може само самцито опстати. Њему је потребан један расадник, или, како да кажем, потребне су му ове дружине којима ће оно помагати и које ће њему помагати. У таквим се друштвима најбоље створе и испоље таленти. Жалосна је истина и то: да у тим друштвима најлакше пропадају младићи, али — знате, како је? Онај ко је отишао да буде глумац, њега је већ понео ђаво, и он се мора свему надати. Такав је то занат, и зато је потребна велика доза одушевљења и јак, прави таленат па да се све невоље и муке претрпе, док се не постане какав такав глумац. Само, чим млад глумац изиђе из нивоа обичних скитача, треба да га Управа прихвати и да му помогне развијати се, да се не би у најбољим годинама зауставио или и угнуо.

Ја ово говорим само с обзиром на наше, београдско позориште, а наравно да ће ово старање Управе Краљ. Позоришта бити веома корисно за публику у унутрашњости јер би она могла мало по мало доћи до бољих трупа, и тако гледати колико толико боље представе.

Ово сам све рекао под пријатним утиском што ми је читање овог огласа Управиног оставило. Али ја се још морам држати у резерви, док не видим да ли ће што год стварно од овог огласа постати да ли ће ова намера имати материјалних последица? Јер ако је то Управа учинила по свом обичају, само за рекламу, а у самој ствари, она и даље продужи игнорисати све позоришно што је год вам њене зграде, — онда је то још за већу осуду, него и досадање ћутање. А ја имам мало разлога да будем неповерљив, јер знам нпр. да Управа није хтела ничим, ама ничим помоћи летос ону дружину, што су је образовали неки чланови Краљ. Срп. Позоришта, и која је давала цело лето у Ваљеву представе — док је међутим зимус позајмила најлепше и најскупоценије костиме — за чифуцки бал! Мало чудновато и смешно изгледа: да *баш* Чифути буду толико фаворизирани!?

Зато ћу ја пратити извођење ове Управине замисли и известити вас кад што будем дознао.

3) Управа је расписала конкурс за разна оригинална позоришна дела и одредила за ту сврху награду од 2000 дин. Једино овом акту имао би неки приговор да учиним. И до сада је Управа расписивала награде за позоришне комаде, али

никад стечај није био тако нејасан, или боље рећи, никад није било остављено на вољу Управи да изигра своје обећање. Управа је одредила 2000 дин. као награду за дела т. ј. не за *оно дело* што се оцени као најбоље, него, ако Управа нађе за добро — а судећи по њеном спекулативном духу, она ће то увек наћи — може том наградом обдари више дела, дакле четири, пет, шест итд. Па како се писац одрекао права на тантијему, то поред све изврности дела може бити још и у губитку, јер је лако могуће да награда изађе мања но што би била тантијема за годину дана, ако би дело имало успеха као нпр „Немања“ или „Бида“.

Ја налазим да је тај начин награђивања и неправедан и штетан како по интересе Позоришта, тако и по интересе писца, који једино и држе Позориште. Зато би Управа требала да учини малу измену у том свом раду, и да објави *чисту* и *просту* награду од хиљаду или две динара, за једно дело, које се буде оценило као најбоље од поднетих, не лишавајући писца ни једног од права што га већ и ненаграђена дела имају.

Ако би се та измена учинила, онда би и ова трећа новост што је из Краљ. Срп. Нар. Позоришта добисмо, била врло добро примљена, а то би све Управа могла записати у своју активу — јер јој је пасива и онако сувише претоварена.

* * *

У истом месецу ово је већ други комад од истог Голдсмита. Ова је „Погрешка“ једна фатална погрешка Управина! Оваквим поступањем може се један писац сасвим урнисати. Међутим Управа је нашла да је сад згодно давати и комаде од истог писца, чије је најбоље дело изашло у издањима „Задруге“ у преводу г. Љубе Недића! Ама нема никакве везе између ових „парчади“ и романа. Овакав à propos је исти и код оних издавача страшно намолованих слика приликом јубилеума каквог славног човека; или оне фабрике палидрваца у Чешкој „А. Шајност у Сушице, Краљевина Чешка“, која, зато што се много говорило о српско турском рату, измисли да и на кутијама својих палидрваца донесе слике српских војсковођа, па набрља некакве главе, и тако испремеће имена да Ранко Алимпић изгледа као генерал Зах, а сиром Зах изгледа, као покојни обешањак.

Зато што се допао роман „Векфилски Свештеник“, не излази да се и *позоришни комад*, који исто име носи, мора допасти. Г. Недић је сам, у предговору, нагласио: „да је сама басна, *зиплет*, најслабија страна овога романа.“

Дакле оно баш што би се могло драматисати то не ваља, ма да је и иначе редак добар комад који је из романа извучен. Драматичар од талента не позајмљује своје предмете. Роман, што га је г. Недић превео, одликује се прво лепим, чудесно простим, класичним стилем, а затим врло финим психолошким анализом, што се све у комаду не види..

И зато што се г. Недић потрудио превести један леп и класични роман, госп. Рашковић, тај српски Hudson-Lowe,^{*)} осетио је потребу да преведе један комад, чију вредност он није у стању да одреди, а Управа се пожурила да га представља. И г. Рашковић и Управа мислили су што ућарити од добре репутације Недићевог превода. Quod licet Iovi, non licet bovi!

„Погрешка једне ноћи“ (веома ризичан наслов) је један тром водвил à quiproquo, веома развучен и са врло ретким искрицама духа. Од тога би какав француски писац створио дивну комедију од једног чина — и то би било врло пријатно и без претензија. Овако смо морали дремати у Позоришту три дебела сата.

Не стигох да вам коју речем и о овом фамозном „Птичару“, око кога су толике грдне припреме чињене. А вредно је да човек проговори мало и о оном „Stimmung-у“ којим нам пробише уши ово месец дана по свима плаћеним и неплаћеним новинама. Ако будем могао разговараћемо се друге недеље, а кад је толико чекао може причекати још осам дана. Јер ви ваљда знате да је ова оперета стара као пут?

Spectator.

ДРУШТВЕНА ХРОНИКА

Нешто налик на увод. Наше госпођице и гласовир. Наше музичко образовање и музика у нас.
Концерт на Великој школи.

(СВРШЕТАК)

Овом приликом нека ми се не замери, што кудим нетолеранцију друштвених хоровања. Кад „Београдско Певачко Друштво“ даје концерте г. Мокрањац неће ни за живу главу пустити ма ког од наших композитора сем себе, а нарочито Јосифа Маринковића који је може бити једини од наших живих музичара, што би смео светла образа изаћи са својим делима пред странце. Он је за ових двадесет и неколико година подигао народну вокалну музику, и ако смо имали и Даворина Јенка, чији је музичан рад био од велика утицаја на самостално развијање њено. Имали смо Корнелија Стајковића, а сад имамо Јенка, Маринковића, Мокрањаца, Топаловића и друге. Па ипак ни то мало, што имамо, не чувамо и не пазимо, како треба. Нарочито истичем Маринковића и Јенка као представнике савремене вокалне музике у Срба источне вере јер су наша браћа Хрвати у томе јаче коракнули напред, имајући Зајца, Кухача и друге, које не плаћају и не претривају онако, као што ми радимо с нашим

^{*)} Hudson Lowe (1770—1840) постао је чувен јер је имао ту жалосну част бити заповедник тврђаве на св. Јелени, и као чувар Наполеонов одликовати се кињењем — што му је донело *унапређење*. Само што овај апсанција није никад био *солдат* Наполеона I.

Код нас су уметнички концерти ређа ствар, кад се појаве, онда их ми исвитујемо као симптоме који су штетни и опасни по ово „слатчајне“, „високомногонаучено“ и „благоумно“ друштво, које пегује саме врлине и благе нарави.

Овога концерта нас је нарочито интересовала појава г-ђе Вајан, коју је пратила фама пуна лепих речи и похвале. Па и ако глас често пута бива лажан, у овај мах нас није обмануо. Без свака ласкања сме се рећи, да г-ђа заслужује име уметнице, коју ја — ма да немам права давати титуле, јер то спада у посао некога другог — без зазора њој придевам. Она не свира, дајући ладан и укочен отисак Хопина и Менделсона већ уноси у своју свирку сав жар и топлину, обнављајући јој буран и снажан живот, којим је песник дела своја надахнуо. Нарочито није лако износити пред публику коло људи, у које спада Менделсон, Шуман, Брамс. Спор, Хопин и Рубинштајн, чија су дела, обучена у рухо класично, била фотографија њина осећања и расположења, нарочито је Шумана тешко износити који је прави тонски песник према радовима Феликса Менделсона, пуних пластике и телесна живота. Све нијансе у свирању беху потпуно и савршено изведене. Али на жалост добра трећина присутне публике није још дора сла, да слуша Бетовенову и Брамсову музику. Она се искварила у сокачким куплетима и валцерима, као онај, што чита „Лов на милионе“ и „Борбу око милиона“, па му је досадан Тургењев и Јакобсен.

Друга је тачка, што заслужује помена поред тачака г-ђе Вајан, Рубинштајнова „Соната“ за чело (г. Рош) и гласовир (г-ђа Вајан)

Свирање г. Мирка Роша на челу вредно је пажње, јер нам оно одаје млад музички таленат, који се не одаје музици спорта ради већ из љубави и неког унутарњег нагона. Па и сам избор нијесе био је срећан, јер је то била понајлепша тачка на овоме концерту. Ми слушамо и осећамо, како песник буди и успављује своје осећаје док основна мисао (Grundgedanke), проткивајући читаве редове тонова избија час јаче час слабије на површину.

Певање, а нарочито воља г. Цветка Јаковљевића заслужила је сваку похвалу. Он истина не располаже тако снажним гласом, да ће се моћи још који пут појавити у каквој већој дворници, па ипак начин, како он њиме влада, осећање и изражавање њино привлаче едунаочеве симпатије. Мора бити да је господин располагао јачим гласом, који се поступно губи, те је за дворницу В. Школе доста слаб. Али у каквом салону певање Гунодове „серенаде“ и Маринковићеве „Молитве“ допринеће њему више славе и лаворика.

„Обилић“ под хоровањом г. Ј. Маринковићем имао је три тачке. Труд хоровањин и добра воља Обилићевих потомака заслужује сваку хвалу али је чудновато, да ми у Београду немамо дружину, која би могла отпевати једну једину песму честито.

Путује се и у Берлин, а уверен сам, да сваки други од тих музички школованих путника не би знао отпевати C-dur или A-moll.

Чуо сам, да се осетила потреба, да се подиже у нас инструментална музика, пошто радови Чижикови, Бродилови и Аустралијанчеви на том пољу, четир марша и две полке, нису нашли себи последника, и ако је неко компоновао марш *x* пука у батаљона. Воже, Воже, како много хоћемо, а овамо још свирамо „Шницл полку“. Да ли ће бити чега, не знам; једино је што могу рећи, да може бити нека успеха, ако се њој ода г. Ј. Маринковић. Он је по моме мишљењу једини који јој може темељ ударити, само ако пође независно и даље, као што је до данас ишао. Г. Јенко је на том пољу нешто и радио, да не речем много, али му рад није толико оригиналан. То су махом прераде или ствари другим инспирисане.

Но доћи ће добро златно доба, а док оно не дође, причекајмо! *)

Commentator.

Господину Жарку Јов. Илијћу

Мора да Вам је жестоко прекипило кад дадoste оваког аваза, у „Новом Дневном Листу“, од себе:

„Па зар сад да не дође човеку, па да, од силне муке не прикупи сав *дамф* што га у себи има, па из све снаге забуби, *заваче*, као српска државна лађа Делиград“.

А зашто не? Ви се канда устежете? Слободно, слободно! Начите до миле воље, кад Вам то чини задовољство. Ви'те како сте одмах погодили прави тон. Наставите дакле, и овако сте ово дана остали без посла.

Само ћете таквим и сличним звуцима мало кога убедити о Драгутиновој писмености. Кад је он тако зорли писмен, — као што му Ви признадoste зашто он не одговара писцу (а не мени)? Али је Драгутину то „испод достојанства“, и зато, оно што је испод достојанства једном Драгутину, који мења веру праћедовску за неколико банака, то он уступа своме најмлађем брату, Венијамину — Жарку. Али колико је то тек онда испод мога достојанства да се с Вама-надговарам, мој добри, мој вредни, мој карактерни г. Жарко!

Зато ја и напуштам тај беспосличарски посао, јер Ви знате да сам ја у послу, а не живим од ренте као Ви.

Ипак се чудим да сте се Ви покренули бранити Драгутину! Какве везе има Ваша персона са његовим књижевним радом? Ваљда не мислите да од његове „славе“ пада нешто и на Вашу усталачку главу? Зато Ви ваљда и оно „Јов.“ утурате између имена и презимена? ... Али то је пауново перје на свраци, г. Жарко!

У осталом ја се на Вас не љутим, шта више, ја желим добар успех том Вашем напису, желим да се и он допадне публици толико исто колико и она козерија о Вашем ђенијалном Драгутину. А то није мало!

19 марта 1899 г. Београд.

Ваш доброжелатељ,

Јанко М Веселиновић.

Р. S. Немојте уображавати да ћу Вам ја опет штогод одговарати, ако се Ви на доколици хтеднете распасивати.

*) Декламовање г. В. Димитријевића не спомињем тога ради, што сам сав овај чланак посветио само божанству гласа. Виће пишљике да се што и о њему рече.

Садржај: „Својем зргом челу“ (песма). — „Самсар Митко“. — „Где поморанце зру“ (паставак). — „Пустоша“. — „Модерна жено“ (паставак). — „Позоришна зреница“. — „Друштвена зреница“ (сарказам). — „Појава уредника“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић